

Marta Piasecka

(Uniwersytet Warszawski,
e-mail: marta.piasecka@uw.edu.pl)
ORCID: 0000-0001-6444-5867

PARTYKUŁY W NAUCZANIU JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO NA POZIOMIE A1. NA MATERIALE PODRĘCZNIKÓW I SŁOWNIKÓW PRZEZNACZONYCH DLA UCZĄCYCH SIĘ JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO

Wyrazy i wyrażenia, które są zaliczane do klasy partykuł, można odnaleźć w dialogach, tekstach i zdaniach w ćwiczeniach zamieszczonych w podręcznikach, zbiorach ćwiczeń i innych materiałach do nauczania języka polskiego jako obcego już na poziomie A1. Znajdują się one również na listach minimum i listach podstawowych słownictwa, stworzonych na potrzeby nauczania języka polskiego cudzoziemców. Pewien zasób partykuł jest również odnotowany w słownikach przeznaczonych dla cudzoziemców uczących się polszczyzny, jednak – jak wynika z przeglądu leksykonów – nie jest on pełny.

Partykuły są używane w tekstach (zdaniach) w podręcznikach, lecz ani ich znaczenie, ani użycie nie są przez autorów materiałów dydaktycznych wyjaśniane. Nie ma także ćwiczeń, dzięki którym uczący się mogliby nabyć umiejętność posługiwania się nimi we własnych wypowiedziach, ćwiczeń zdających sprawę z ich dorematyczności, a zatem zmiennej pozycji w zdaniu, czy też ćwiczeń wyczulających na niewielkie czasami różnice znaczenia. Znaczenie partykuł jest dla nauczycieli niekiedy trudne do wyjaśnienia, ekwiwalenty obcojęzyczne często nie są równoznaczne, a słowniki niestety nie są pomocne, gdyż definicje w nich zawarte są często zbyt ogólne i posługują się słownictwem wykraczającym poza możliwości uczących się na poziomie początkującym, a także średniozaawansowanym. Aby znaleźć odpowiedni sposób wprowadzania i uczenia użycia partykuł na wszystkich etapach nauczania języka polskiego jako obcego, należy zestawić listę partykuł występujących w podręcznikach i innych materiałach dydaktycznych, zaproponować ich definicje oraz określić zakresy stosowania.

Celem tego artykułu jest ustalenie, które partykuły zostały użyte w podręcznikach na poziomie A1, a więc z którymi jednostkami stykają się uczący się języka polskiego jako obcego na samym początku nauki. Następnie – skonfrontowanie ich z listami słownictwa przeznaczonego do przyswojenia na etapie początkowym oraz porównanie ich użyc z informacjami podanymi przez słowniki.

Partykuły i zdania, w których zostały użyte, zostały wyekscerpowane z trzech popularnych podręczników do nauczania języka polskiego jako obcego na poziomie A1: *Polski krok po kroku. Seria podręczników do nauki języka polskiego dla obcokrajowców. Poziom A1*, Iwona Stemppek i in., Kraków 2010; *Polski jest cool. Seria do nauki języka polskiego jako obcego na poziomie A1. Książka studenta*, Ewa Piotrowska-Rola, Mażena Porębska, Lublin 2013; *Hurra!!! Po polsku 1. Podręcznik studenta*, Małgorzata Małolepsza, Aneta Szymkiewicz, wyd. II, Kraków 2006 [wyd. I – 2003]. Każdy z tych podręczników różni się od pozostałych zasobem słownictwa i stopniem trudności, a w związku z tym jest skierowany do adresatów różniących się nieco poziomem zaawansowania. Podręcznik wymieniony jako ostatni, najstarszy, najbardziej odbiega od poziomu A1, prezentuje nieco wyższy poziom językowy niż podręczniki publikowane później, po ukazaniu się wytycznych *Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego* [2003].

Definicja klasy partykuł została przyjęta za *Słownikiem gniazdowym partykuł polskich* (SGPP) [Grochowski, Kisiel, Żabowska 2014], zgodnie z którą partykuła to operator metatekstowy, otwierający jedną pozycję dla rematu wypowiedzenia, nienacechowaną gramatycznie ani semantycznie; współwystępujący z wyrażeniami wypełniającymi tę pozycję, ale niewchodzący z nimi w zależność syntaktyczną; niewchodzący samodzielnie na pozycje otwierane przez jednostki innych klas gramatycznych; komentujący reumat wypowiedzenia (dorematyczny) [Grochowski, Kisiel, Żabowska 2014, 26]. Z podręczników wyekscerpowano 20 partykuł w rozumieniu SGPP: *być może, chyba, głównie, jednak, jeszcze, może, na pewno, na przykład, nawet, oczywiście, po prostu, przecież, raczej, również, szczególnie, także, też, tylko, w końcu, właśnie*. Jedenaście z nich wystąpiło wielokrotnie i w większości (poza *na przykład, również, szczególnie, także*) we wszystkich trzech wybranych podręcznikach: ***chyba, jeszcze, może, na pewno, na przykład, oczywiście, również, szczególnie, także, też, tylko***, a dziewięć ma tylko nieliczne poświadczenia, z czego prawie wszystkie (poza *głównie* i *nawet*) zaledwie w jednej z wybranych publikacji: *być może, głównie, jednak, nawet, po prostu, przecież, w końcu, właśnie*.

Nie wzięto pod uwagę jednostek, które w słownikach przeznaczonych dla uczących się języka polskiego i *Innym słowniku języka polskiego* kwalifikowane są jako partykuły, jednak nie należą do tej klasy w SGPP. Są to: *a, ale, czy, już, nie, niestety, no, w ogóle (nie), to, aż, przecież, prawie*.

Przedmiotem tego artykułu jest 11 partykuł w rozumieniu SGPP, które zostały wielokrotnie użyte w trzech wybranych podręcznikach (wytłuszczone powyżej). Zasób ten skonfrontowano z czterema listami haseł z opracowań dotyczących słownictwa minimum i słownictwa wspólnego, by określić, czy partykuły użyte w podręcznikach należą do podstawowego zasobu leksykalnego języka polskiego i poziomu kompetencji językowej A1 w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Po pierwsze, z listami

zawartymi w publikacji pt. *Język polski jako obcy. Programy nauczania na tle badań współczesnej polszczyzny. Zbiór materiałów opracowany przez Komisję Ekspertów Ministerstwa Edukacji Narodowej*, pod redakcją W. Miodunki, tj. *Listą haseł do słownika-minimum współczesnej polszczyzny (I poziom nauczania)*, zamieszczoną jako aneks w rozdziale *Dobór słownictwa do nauczania języka jako obcego* [Zgółkowa 1992], oraz listami tzw. modulantów z rozdziału *Charakterystyka ilościowa modulantów* autorstwa J. Antas [Antas 1992]. Po drugie, z wykazem słownictwa ogólnopolskiego, wspólnoodmianowego, nienacechowanego stylistycznie, zawartego w *Leksyce wspólnej różnym odmianom polszczyzny* [Markowski 1992]. Po trzecie, z *Listami wyrazowymi skompilowanymi na potrzeby badań uczących się języka polskiego jako obcego* [Seretny 2011], które zostały utworzone na podstawie list H. Zgółkowej [1992], uzupełnionych o słownictwo nowsze [zob. Seretny 2011, 176] i uporządkowanych w grona wyrazowe [zob. Seretny 2011, 183].

Następnie porównano definicje znaczeń partykuł w SGPP, *Innym słowniku języka polskiego* pod red. M. Bańki i trzech słownikach dla uczących się języka polskiego jako obcego z materiałem ilustracyjnym zawartym w podręcznikach.

LISTY WYRAZOWE

W niektórych spośród wziętych pod uwagę publikacji autorzy definiują pojęcie klasy partykuł. H. Zgółkowa odnosi się do ich tradycyjnego rozumienia i zalicza partykuły obok wykrzykników do haseł „pragmatycznych”, „ich podstawową funkcją jest ujawnienie stosunku mówiącego do aktualnie realizowanej wypowiedzi” [Zgółkowa 1992, 41]. Do słownika minimum badaczka zakwalifikowała 51 jednostek, spośród których 40 S. Jodłowski zaliczył do *modulantów*, spełniających funkcję pragmatyczną: sytuujących, waloryzujących, osadzających, życzących, wprowadzających, pytających i afektujących [Zgółkowa 1992, 46]. Pojęciem modulantów posługuje się w tym samym zbiorze studiów J. Antas, która za S. Jodłowskim przyjmuje, że

nie są [one] składnikami zdania, ale w przeciwieństwie do innych synsemantycznych części mowy (...) mają wolną pozycję składniową, tzn. mogą określać lub odnosić się do wolnego składnika zdania; bez względu na to, jaki składnik zdania określają (...), treści, które wnoszą do struktury wypowiedzi sytuują się zawsze poza zdaniem, w tym sensie, że stanowią ramę modyfikacyjną propozycji sądu i dają się opisywać w terminach presupozycji i jej operatorów [Antas 1992, 270].

Dalej autorka pisze, że

są to więc jednostki wprawdzie pełnowartościowe semantycznie, ale ich walor semantyczny jest w pełni funkcyjny: zastępują niejako całe złożone konstrukcje wy-

powiedzeniowe, mające za zadanie wprowadzenie określonego typu ustosunkowania odpodmiotowego, wyrażanego presupozycyjnie [Antas 1992, 271].

Klasyfikacja modulantów w tej pracy przedstawia się następująco:

- zacieśnienie referencjalnego charakteru odniesienia (np. sytuanty jak *tylko*),
- wyznaczenie ustosunkowania waloryzującego (np. *owszem, istotnie*),
- określenie waloru modalnego (np. *chyba, zapewne, być może*),
- wyrażenie ustosunkowania afektacyjnego (np. *niestety, na szczęście, no, przecież*),
- ustanowienie określonej ramy metajęzykowej (np. modulanty wprowadzające: *mianowicie, na przykład*) [Antas 1992, 271].

Na *Liście haseł do słownika minimum współczesnej polszczyzny (I poziom nauczania)* [Zgólkowa 1992; dalej *Lista I*] znajdują się prawie wszystkie z nich, nie zanotowano jedynie wyrażenia *na przykład*, którego nie ma również na listach słownictwa na wyższe poziomy, ale są formy *na* i *przykład*.

Wszystkie jednostki znajdują się na listach modulantów [Antas 1992], z czego 8 w wykazie najczęstszych (powyżej 100 w materiale): *chyba, jeszcze, może, oczywiście, tylko, również, też, także*, dwa – w trzecim przedziale frekwencyjnym (od 10 do 100): *na pewno, szczególnie*, a jeden – *na przykład* – w przedziale o najmniejszej frekwencji (poniżej 10).

W zbiorze wyrazów w *Leksyce wspólnej różnym odmianom polszczyzny* [Markowski 1992] są tylko cztery jednostki: *chyba, może, na pewno, oczywiście*, a brakuje siedmiu: *jeszcze, na przykład, również, szczególnie, także, też, tylko*. Natomiast na liczącej ok. 1200 wyrazów liście *Słownictwo minimum – przedział gron 1–1000*, przeznaczonej dla poziomu A1 [Seretny 2011], znalazły się niemal wszystkie wymienione partykuły, poza *na przykład*.

SŁOWNIKI DLA UCZĄCYCH SIĘ JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO

Wzięte pod uwagę słowniki są przeznaczone dla uczących się języka polskiego jako obcego lub – jak w wypadku *Innego słownika języka polskiego* pod red. M. Bańki [Warszawa 2000] – uczyniono ich przynajmniej możliwymi adresatami. Słownik nie notuje wyrazów bardzo rzadkich, przestarzałych i terminów specjalistycznych, a więc również takich partykuł. Klasę tę autorzy rozumieją jako wyrazy nieodmienne, występujące najczęściej przed wyrazem określanym; mogące określać nie tylko czasowniki, przymiotniki i przysłowki (jak przysłowki), lecz także inne części mowy [ISJP, XXXIV]. Ma ona szerszy zakres niż w SGPP i do partykuł została zaliczona także jednostki jak na przykład *tuż*, które M. Grochowski klasyfikuje jako operator adsubstantywny [Grochowski 1997]. Słownik notuje wszystkie partykuły będące przedmiotem tego artykułu.

Słownik minimum języka polskiego pod red. H. Zgólkowej [Kraków 2013] jest przeznaczony dla poziomów A1 i A2 i zawiera 2 144 hasła. Powstał w ramach tych samych badań, co zbiór materiałów [Miodunka 1992], jednak brak w nim części partykuł wymienionych tam na *Liście I*, która odpowiada tym poziomom. *Słownik podstawowy języka polskiego dla cudzoziemców* autorstwa B. Bartnickiej i R. Sinielnikoff [Warszawa 1979] zawiera około 5000 hasel i jest przeznaczony dla uczących się polskiego na pierwszym etapie. Powstał na podstawie *Małego słownika języka polskiego* oraz list frekwencyjnych, które były bazą list hasel w zbiorze materiałów [Miodunka 1992]. Również pięcioletni *Ilustrowany słownik podstawowy języka polskiego wraz z indeksem pojęciowym wyrazów i ich znaczeń* pod red. Zofii Kurzowej [Kraków 2005] został opracowany na podstawie słowników języka polskiego oraz wyżej wymienionych słowników dla uczących się. Słowniki te nie definiują terminu *partykuła*.

We wszystkich trzech słownikach można odnaleźć 7 jednostek partykułowych będących przedmiotem analizy (*jeszcze, może, oczywiście, również, także, też, tylko*), w dwóch (SPJPdC, ISPJP) jest obecna jeszcze jedna (*chyba*), a tylko w jednym (ISPJP) zanotowano kolejną (*szczególnie*). Hasło o postaci *chyba* jest zakwalifikowane w SMJP jako spójnik, jednostka o postaci *na pewno* została zanotowana jako przysłówek w SPJPdC, *szczególnie* nie ma kwalifikacji w SMJP, natomiast *na przykład* – w żadnym słowniku.

Poniżej znajdują się zestawienia definicji słownikowych i ilustracji materiałowej dla czterech z omawianych partykuł (*chyba, może, na pewno, oczywiście*), które w SGPP zostały zakwalifikowane do partykuł epistemicznych i zostały uwzględnione w opracowaniu pt. *Leksyka wspólna różnym odmianom polszczyzny* [Markowski 1992], na *Liście I* [Zgólkowa 1992], liście modulantów [Antas 1922] oraz liście gron wyrazowych dla poziomu A1 [Seretny 2011]. Z pewnością są to więc jednostki, których i o których należy uczyć na początkowym etapie. Jednocześnie jednej z nich w ogóle nie znajdziemy w słownikach przeznaczonych dla uczących się języka polskiego jako obcego.

I. PARTYKUŁY EPISTEMICZNE

A. Niewykluczające

Chyba

Reprezentacja semantyczna w SGPP jest następująca: ‘mówiący o tym, o czym mowa [wiesz, o czym], o czym nie jest tak, że wie, że nie R, mówi, że jest możliwe, że nie R’.

Według definicji w ISJP słowa tego używamy, „zwykle w zdaniach oznajmujących, kiedy nie wiemy, czy to, o czym mówimy, jest prawdą,

i chcemy wyrazić przypuszczenie, że jest”, według ISPJP „wskazuje, że mówiący nie wie czegoś dokładnie, ale decyduje się powiedzieć, sądząc, że to prawda”. Znacznie mniej precyzyjna jest definicja w SPJPdC, zgodnie z którą *chyba* to „partykuła osłabiająca, oznaczająca niepewność”.¹

Jako modulant *chyba* zostało zakwalifikowane do modulantów o funkcji modalnej, a przez A. Markowskiego do dwóch grup tematycznych: <Wola i oceny z nią związane – ‘sądy’> oraz <Rozum, pamięć, wyobraźnia i oceny z nimi związane – ‘wskaźniki pewności sądu’>.

Ilustracją tych definicji mogą być następujące użycia w zdaniach oznajmujących, w antepozycji względem rematu:

Nie pamiętam dobrze, ale chyba Maria [Krok, 32].²

Chyba jeszcze kilka kartonów soku i wodę mineralną [Krok, 101].

Słuchaj, chyba nie ma sensu jechać dzisiaj na tę wycieczkę. Jest pochmurno i zaraz będzie deszcz [Hurra 1, 122].

Jedyne wystąpienie w podręczniku *Polski jest cool* poświadcza użycie tej partykuły w pytaniu o upewnienie:

Ale chyba nie będziesz spotykać się z nim codziennie? [Cool, 296].

Pojawiło się również jedno poświadczenie zgodne z informacją pragmatyczną z SGPP, że *chyba* „może być użyte do skorygowania wypowiedzi innej osoby”:

Ale to chyba nie jego koleżanka, tylko dziewczyna [Krok, 73].

Może

Reprezentacja semantyczna w SGPP: ‘mówiący o tym, o czym mowa, o czym nie jest tak, że wie, że nie R, nie mówi, że R i nie mówi, że nie R’.

W ISJP znajdujemy cztery jednostki. Tej opatrzonej numerem 1 „używamy w zdaniach oznajmujących, aby powiedzieć, że nie wykluczamy prawdziwości tego, o czym mowa. Według ISPJP *może* „1. wprowadza przypuszczenie, że to, o czym się mówi, jest prawdziwe lub możliwe”, według SMJP „nadaje wypowiedzi charakter przypuszczenia, osłabienia lub tworzy atmosferę grzeczności”.

J. Antas [1992] określa *może* jako modulant o funkcji modalnej, a A. Markowski kwalifikuje je do grupy tematycznej: <Rozum, pamięć, wyobraźnia i oceny z nimi związane – ‘wskaźniki pewności sądu’>.

¹ W haśle **chyba** pod numerem 2. SPJPdC notuje eksplikację: «partykuła wzmacniająca zdanie ze znaczeniem warunku, wyjątku»: Na pewno przyjdę, chyba żebym zachorował. W ISJP natomiast jednostka **chyba że** jest zakwalifikowana jako spójnik centralny aglutynacyjny [zd + zd: przesz].

² Cytowane zdania są opatrzone informacjami o lokalizacji: skrótem tytułu podręcznika i numerem strony po przecinku.

Przykłady z podręczników są następujące:

Nie mam konkretnych planów na weekend, może będę czytać książkę [Hurra 1, 94].
Niestety, nie jestem specjalistką, ale może twoja nauczycielka wie [Krok, 45].
– To zależy od pogody. Może być ładnie, ale też może być brzydko. Jesteśmy w Polsce, he, he [Krok, 107].

SPJPDc notuje natomiast użycie tej partykuły jako odpowiedzi: „1 nadająca odpowiedzi odcień możliwości”, czego poświadczeniem może być zdanie:

Może być herbata, ale bez cytryny [Krok, 113].

Redaktorzy SGPP zanotowali również informację pragmatyczną: „W zdaniach z czasownikiem w czasie przyszłym z intonacją pytającą wyraża propozycję lub zachętę”. W ISJP tę informację zawiera jednostka 2., w ISPJP i SPJPDc znaczenia 2. W jednym z podręczników znajduje się zdanie ilustrujące takie użycie:

Może pójdziemy do kawiarni albo na koncert? [Hurra 1, 73].

Jednak propozycję lub zachętę może wyrażać również zdanie z czasownikiem w czasie teraźniejszym:

– Mami, wolisz jasny czy ciemny chleb?
(...)
– A co to jest?
– To jest bułka. Może wolisz bułkę.
– Tak, proszę bułkę [Krok, 53].

W podręczniku *Krok po kroku* znalazło się także jedno zdanie potwierdzające użycie tej partykuły w pytaniu rozstrzygnięcia:

[Klient:] – Kilogram pieczarek. [Sprzedawca] – Może być dziesięć deka więcej? [Krok, 99].

Inne, nieuwzględnione w słownikach użycie występuje w podręczniku *Polski jest cool*. W zdaniu tym została wyrażona grzeczna odmowa:

– Przepraszam, ale dzisiaj nie mogę. Może innym razem? [Cool, 185].

B. Przeświadczenia

Oczywiście

W SGPP partykuła ta ma następującą reprezentację: ‘nadawca, mówiąc o tym, o czym mowa, mówi, że wiedząc to, co on o tym wie pod danym względem, nie można powiedzieć, że nie R’.

Według ISJP słowa tego „używamy, aby powiedzieć, że coś jest całkowicie oczywiste i nie powinno budzić wątpliwości”,³ a SMJP notuje, że *oczywiście* „potwierdza przekonanie mówiącego o tym, czego dotyczy wypowiedź”.

ISPJP wymienia dwa znaczenia: 1. ‘wyraża przekonanie mówiącego, że inny stan rzeczy nie jest możliwy’ i 2. ‘daje twierdzącą odpowiedź na pytanie’, podobnie czyni SPJPdC: 1 «partykuła twierdząca: tak, naturalnie, z całą pewnością, na pewno» oraz 2 «partykuła wyrażająca stosunek mówiącego do treści zdania: głębokie przekonanie, że tak jest naprawdę». Te dwa znaczenia w poprzednich trzech leksykonach są jednym.

Według J. Antas [1992] *oczywiście* jest modulantem o funkcji waloryzującej (potwierdzeniem) i mieści się w zasobie podstawowym polszczyzny. A. Markowski kwalifikuje je do grupy tematycznej: <Uczucia, emocje, oceny uczuciowe i emocjonalne – ‘oceny’>.

Przykładowe wystąpienia w podręcznikach:

No i oczywiście uwielbiam mocną czarną kawę! [Cool, 192].

Marta jest oczywiście znów niepunktualna [Hurra, 64].

Są w nim oczywiście jajka, chleb, kawałek mięsa i kiełbasy, sól (...) [Hurra, 147].

Oczywiście, mam chłopaka [Krok, 71].

W podręcznikach nie pojawia się samodzielne użycie partykuły *oczywiście*, które wymieniają słowniki.

C. Pewnościowa

Na pewno

Partykuła ta nie znalazła się w żadnym słowniku przeznaczonym dla cudzoziemców uczących się języka polskiego jako obcego. W SPJPdC zanotowano wyrażenie o takiej postaci jako przysłówki o znaczeniu <z pewnością, bez wątplenia>, natomiast redaktorzy SGPP nie potwierdzają istnienia jednostek homonimicznych należących do innych klas.

Występuje ono w ISJP, w którym ujęto je w haśle *pewno*. Redaktorzy ISJP definiują je następująco: „1 Wyrażenia **na pewno** używamy, aby powiedzieć, że jesteśmy o czymś całkowicie przekonani”.⁴

³ Definicja odsyła więc do jednostki *oczywisty* w znaczeniu 1., która została wytłumaczona następująco: „Coś, co jest **oczywiste**, nie budzi żadnych wątpliwości”. Jak widać, definicje są takie same i odsyłają do jednostki **wątpliwość** (1. „Jeśli mamy wątpliwości co do czegoś, to nie jesteśmy pewni, czy jest to prawdziwe, możliwe lub odpowiednie. Jeśli nie mamy wątpliwości co do czegoś, to jesteśmy tego całkowicie pewni”).

⁴ Definicja ta odsyła do hasła **przekonać**, czasownik ten ma następującą definicję: „Jeśli jakaś osoba, jej wypowiedź, jakaś sytuacja itp. przekonała nas o czymś lub jeśli przekonaliśmy się o czymś, to na podstawie otrzymanych in-

W SGPP reprezentacja semantyczna *na pewno* jest następująca: ‘nadawca, mówiąc o tym, o czym mowa, że R, mówi, że wie coś, co jest prawdziwe, gdy jest R, i że nie wie niczego takiego, co wiedząc, nie można by powiedzieć, że R’.

J. Antas [1992] kwalifikuje *na pewno* jako modulant o funkcji modalnej osądzającej, wyrażenie to nie znajduje się tam w zasobie podstawowym, lecz wśród słownictwa rzadszego (III przedział frekwencyjny o częstości występowania $F(f) < 100 < 10$). W *Leksyce wspólnej* A. Markowskiego [1992] wyrażenie *na pewno* przypisano do grupy tematycznej <Rozum, pamięć, wyobraźnia i oceny z nimi związane – ‘wskaźniki pewności sądu’>.

W podręcznikach znajdziemy przykładowe ilustracje, w wypowiedzeniach oznajmujących i odpowiedziach na pytanie:

Ekscytująca książka! Jutro na pewno ją skończę [Krok, 145].

To na pewno Rafał [Cool, 164].

(Czy mogę tutaj kupić bilet?) Niestety u nas nie, ale na pewno na lotnisku [Hurra, 110].

Tak, tak, na pewno [Krok, 48].

Pozostałe siedem wybranych partykuł należy według *Słownika gniazdowego partykuł polskich* do partykuł porównywania. Partykułami analogii są: *jeszcze, również, także i też*, partykułami wyróżniającymi są: *szczególnie i tylko*, a partykułą egzemplifikacji – *na przykład*.

Przegląd informacji – zawartych w podręcznikach do nauczania języka polskiego jako obcego, słownikach, listach wyrazów tworzonych na potrzeby glottodydaktyki oraz w zestawieniu leksyki wspólnej dotyczących jedenastu wybranych partykuł – ukazuje:

- różnice dotyczące przynależności do słownictwa podstawowego (listy na potrzeby glottodydaktyki) i wspólnoodmianowego, neutralnego [Markowski 1992],
- odmienne klasyfikacje tych jednostek w różnych opracowaniach leksykologicznych,
- niewystarczające dla uczących się sposoby definiowania, zbyt trudne lub zbyt ogólne definicje,
- czasami pojedyncze, a więc przypadkowe i być może zbędne użycia omawianych jednostek w tekstach podręcznikowych,
- brak systematycznych ćwiczeń w materiałach dydaktycznych oraz adekwatnych źródeł wiedzy o znaczeniach i używaniu partykuł.

Artykuł przedstawia mały wycinek podjętych prac, które mają na celu opracowanie kompleksowego, praktycznego kompendium użycia partykuł (i ewentualnie innych wyrażen metatekstowych) na potrzeby naucza-

---

formacji, swojej wiedzy lub doświadczenia nabraliśmy pewności, że jest to prawdziwe lub słuszne”.

nia języka polskiego jako obcego. Byłoby ono niezwykle przydatne dla lektorów, twórców materiałów dydaktycznych i uczących się.

Rozpoczęte prace wymagają ekscerpcji jednostek partykułowych z podręczników kursowych, podręczników do nauczania czytania i lektur przeznaczonych dla uczących się języka polskiego, by zebrać leksemy rzeczywiście zamieszczone w tekstach czytanych przez uczących się. Następnie – na podstawie badań wykonanych przez twórców SGPP – należy przeprowadzić ich analizę składniową i semantyczną w obrębie tekstów dydaktycznych, w których występują. Analiza ta pozwoli na skatalogowanie znaczeń, użyc i funkcji tekstowych zebranych jednostek na poziomie odpowiednim dla uczących się, którzy mają trudności z rozpoznaniem różnic między wyrazami *również*, *też*, *także*, chcą poznać zasady użycia *chyba* i *może*, dowiedzieć się, w jakim typie zdań posłużyć się wyrazem *jednak*. Zestawienie tego materiału ze słownikami dla cudzoziemców oraz najnowszymi opracowaniami leksykograficznymi obejmującymi polszczyznę ogólną, które wykorzystują metodologię właściwą angielskojęzycznym słownikom pedagogicznym i osiągnięcia współczesnego językoznawstwa w zakresie opisu jednostek leksykalnych, umożliwi opracowanie dostępnego dla niewyrobionych użytkowników polszczyzny kompendium, z którego zaczerpną ujednoliconą i odpowiednio szczegółową wiedzę o znaczeniach i stosowaniu niełatwych wyrazów, jakimi są partykuły. Opracowane informacje semantyczne, składniowe i pragmatyczne dotyczące użycia partykuł w tekstach skierowanych do uczących się polszczyzny pozwoli także przygotować ćwiczenia wprowadzające i utrwalające umiejętność posługiwania się tą klasą leksemów.

Bibliografia

Podręczniki

- I. Stempek i in., 2010, *Polski krok po kroku. Seria podręczników do nauki języka polskiego dla obcokrajowców. Poziom A1*, Kraków.
- E. Piotrowska-Rola, M. Porebska, 2013, *Polski jest cool. Seria do nauki języka polskiego jako obcego na poziomie A1. Książka studenta*, Lublin.
- M. Małolepsza, A. Szymkiewicz, 2006, *Hurra!!! Po polsku 1. Podręcznik studenta*, wyd. II, Kraków.

Słowniki

- B. Bartnicka, R. Sinielnikoff, 1979, *Słownik podstawowy języka polskiego dla cudzoziemców*, Warszawa.
- M. Grochowski, A. Kisiel, M. Żabowska, 2014, *Słownik gniazdowy partykuł polskich*, Kraków [SGPP].
- M. Grochowski, 1997, *Wyrażenia funkcyjne. Studium leksykograficzne*, Kraków.
- Z. Kurzowa, 2005, *Ilustrowany słownik podstawowy języka polskiego wraz z indeksem pojęciowym wyrazów i ich znaczeń*, Kraków.

- H. Zgólkowa, 2013, *Słownik minimum języka polskiego*, Kraków.
M. Bańko, 2000, *Inny słownik języka polskiego*, Warszawa.

Literatura

- J. Antas, 1992, *Charakterystyka ilościowa modulantów* [w:] W. Miodunka (red.), *Język polski jako obcy. Programy nauczania na tle badań współczesnej polszczyzny. Zbiór materiałów opracowany przez Komisję Ekspertów Ministerstwa Edukacji Narodowej*, Kraków, s. 269–306.
- A. Markowski, 1992, *Leksyka wspólna różnym odmianom polszczyzny*, Wrocław.
- W. Miodunka (red.), 1992, *Język polski jako obcy. Programy nauczania na tle badań współczesnej polszczyzny. Zbiór materiałów opracowany przez Komisję Ekspertów Ministerstwa Edukacji Narodowej*, Kraków.
- A. Seretny, 2011, *Kompetencja leksykalna uczących się języka polskiego jako obcego w świetle badań ilościowych*, Kraków.
- H. Zgólkowa, 1992, *Dobór słownictwa do nauczania języka polskiego jako obcego* [w:] W. Miodunka (red.), *Język polski jako obcy. Programy nauczania na tle badań współczesnej polszczyzny. Zbiór materiałów opracowany przez Komisję Ekspertów Ministerstwa Edukacji Narodowej*, Kraków, s. 39–64.
- H. Zgólkowa, 1992, *Lista haseł do słownika minimum współczesnej polszczyzny (I poziom nauczania)* [w:] *Język polski jako obcy. Programy nauczania na tle badań współczesnej polszczyzny. Zbiór materiałów opracowany przez Komisję Ekspertów Ministerstwa Edukacji Narodowej*, Kraków, s. 67–77 [Lista 1].

Particles in teaching Polish as a foreign language at the level A1. On the material of textbooks and dictionaries for learners of Polish as a foreign language

Summary

This paper presents an overview of the words belonging to the class of particles (as defined by SGPP (Nest Dictionary of Polish Particles)) used in textbooks for teaching Polish as a foreign language at initial stages and compares their set to the contents of the lexis lists prepared with glottodidactics and dictionaries for foreigners in mind. The usages of units such as *chyba* (*probably*), *może* (*maybe*), *oczywiście* (*certainly*), and *na pewno* (*surely*) in the textbook material were then confronted with their meanings and usages specified in lexicographic studies in order to identify the adequacy of the lexicographic description. Attention was drawn to the non-uniform classification of the units into lexeme classes, definition methods that are improper for unskilled users of Polish, lack of regularity in using particles in textbook texts and exercises teaching their usages. A compendium with the semantic, syntactic, and pragmatic descriptions of the particles for the purposes of Polish glottodidactics was proposed.

Keywords: particles – meaning – usage – teaching Polish as a foreign language – textbooks for teaching Polish as a foreign language.

Trans. Monika Czarnecka